

**YANGI O`ZBEKISTONDA AYOLLAR VA BOLALAR
SALOMATLIGINI SAQLASH.
PROTECTING THE HEALTH OF WOMEN AND CHILDREN IN
THE NEW UZBEKISTAN.**

Pirnazarova Madinabonu Shuhratjon qizi.

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Tibbiyot fakulteti talabasi.

O`zbekiston, Termiz.

Pirnazarova Madinabonu Shukhratjon kizi.

Student, Faculty of Medicine, Termez University of Economics and Service.

Uzbekistan, Termez.

Annotatsiya: Maqolada O`zbekiston respublikasida onalar va bolalar salomatligini saqlash va mustahkamlash, sog'lom, jismonan va aqlan barkamol bolalarni tarbiyalashga qaratilgan davlat va ijtimoiy-tibbiy tadbirlar tizimi bayon etilgan. Bu borada sog'liqni saqlash tizimida onalar va bolalar salomatligini yanada muhofaza qilish bo'yicha taklif va tavsiyalar tadqiq etilgan.

Abstract: The article describes the system of state and social-medical activities aimed at maintaining and strengthening the health of mothers and children, raising healthy, physically and mentally competent children in the Republic of Uzbekistan. In this regard, proposals and recommendations for further protection of the health of mothers and children in the health care system have been researched.

Kalit so'zlar: oilaviy va bolalar poliklinikalari, perinatal markazlar, reproduktiv salomatlik, inklyuziv ta'lim, "Ona va bola skrining", "Ayollar maslahatxona"lari, "Qizlar salomatlik markazlari", tibbiyot brigadalari, Perinatal markaz.

Key words: family and children's polyclinics, perinatal centers, reproductive health, inclusive education, "Mother and child screening", "Women's consultation rooms", "Girls' health centers", medical brigades, Perinatal center.

Insonning eng katta boyligi bu albatta, uning sog'ligidir. Shu bois, keyingi yillarda yurtimizda aholining salomatligini yaxshilash va mustahkamlash borasida katta ishlar qilinmoqda. Ayniqsa, xotin-qizlar sog'ligiga qayg'urish davlatimiz siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Mamlakatimizda bu borada qator vazifalar va chora-tadbirlar belgilanib, yildan-yilga ayollarga tibbiy xizmat ko'rsatish sifati yaxshilanmoqda, ajratiladigan mablag'lar ham sezilarli oshirilmoqda. Ayollar salomatligi jamiyat boyligi hisoblanar ekan, demak tug'ilgan kunidan boshlab qizlarning sog'ligini saqlash va mustahkamlash yo'lida global va mahalliy miqyosda doimiy ko'mak va imkoniyatlar berilishi tabiiydir. So'nggi yillarda mamlakatimizda fertil yoshidagi ayollarning sog'ligini tiklash maqsadida bepul dori va vitaminlar bilan ta'minlanishi yo'lga qo'yildi.

Onalar va bolalar muhofazasi – onalar va bolalar salomatligini saqlash va mustahkamlash, sog'lom, jismonan va aqlan barkamol bolalarni tarbiyalashga karatilgan davlat va ijtimoiy-tibbiy tadbirlar tizimi. O'zbekiston Respublikasida bu tizim ayollar, homiladorlar va emizikli onalar mehnatini muhofaza qilish krunchiligi, onalar va bolalarni ijtimoiy-huquqiy himoya qilish, shuningdek, akusherlik-ginekologiya va pediatriya yordamini ko'rsatadigan maxsus davolash-profilaktika muassasalari tarmoklarini yaratishga asoslangan. Mamlakat mustaqillikka erishganidan so'ng Onalar va bolalar muhofazasiga qaratilgan keng kamrovli choratadbirlar ko'zda tutilgan dasturlar ishlab chiqilgan. 1998-yildan Toshkentda „Oila“ ilmiy-amaliy markazi faoliyat ko'rsata boshladi; bu markazda O'zbekistonda oilani shakllantirish va demografik rivojlantirishga oid muammolar yuzasidan ilmiy tadqiqot ishlari olib boriladi. Davlat tomonidan yosh bolali onalar ish soatlari cheklanadi, ularga to'liqsiz ish kuni, to'liqsiz ish haftasi, shuningdek, zaruriyatdan kelib chiqib o'zlariga qulay soatlarda yoki uyda ishlash imkoniyatlari beriladi. Har bir ona va bola sog'lig'ini kuzatish, ularga malakali tibbiy yordam ko'rsatish ham davlat zimmasida. Sog'lom avlodni tarbiyalash maqsadida davlat organlari, tashkilotlari va muassasalari tomonidan maktabgacha ta'lim, maktab, internat maktab, bolalarni sog'lomlashtirish komplekslari kabi xilma-xil tarmokdar rivojlantirilmoqda.

Onalar va bolalar muhofazasiga 2 asosiy bo‘limni: akusherlik-ginekologiya (tug‘ishga yordam berish) va bolalarga davolash-profilaktika yordami ko‘rsatishni tashkil qilishni o‘z ichiga oladi. Akusherlik-[ginekologiya](#) yordamini maxsus muassasalar, xususan, shaharda tug‘ruqxonalar, shuningdek, tarkibida ayollar maslahatxonasi bo‘lgan tufuqxona komplekslari, kasalxonalarning akusherlik-ginekologiya bo‘limlari, akusherlik va ginekologiya ilmiy tadqiqot instituti, tibbiyot institutlari akusherlik-ginekologiya ka-fedrasi tarkibidagi shu soha bo‘limlari, ayollar maslahatxonasi, poliklinika va ishlab chiqarish korxonalari tibbiy-sanitariya qismi qoshidagi akusherlik-ginekologiya kabinetlari amalga oshiradi. Qishloq joylarda ayollarga akusherlik-ginekologiya yordamini viloyat, tuman kasalxonalarining tug‘ruqxona bo‘limlari, ambulatoriyasi, feldsherakusherlik punktlari va poliklinikadagi akusherlik-ginekologiya kabinetlari ko‘rsatadi.

Ayollar maslahatxonasi o‘z hududidagi poliklinika, homiladorlarni sog‘lomlashtirish muassasalari, „Ona va bola skrining“ markazi va perinatal markazlar, tibbiy-genetik, shuningdek, „Nikoh va oila“ maslahatxonalari, oilaviy va bolalar poliklinikalari, ko‘p tarmokli kasalxonalarning ixtisoslashtirilgan bo‘limlari bilan uzviy bog‘liq holda faoliyat ko‘rsatadi.

Onalar va bolalar muhofazasiga tizimida davolash-profilaktika yordamining bir nechta bosqichlari mavjud: 1-bosqich – yoshlarni jinsiy masalalarga tayyorlash, sog‘lom oila qurish, jinsiy hayot genetikasi va jinsiy yo‘l orqali yuqadigan kasalliklardan boxabar etish bo‘yicha yuqori malakali tibbiy yordam ko‘rsatishni „Oila va nikoh“ ilmiy maslahatxonalari amalga oshiradi. 2-bosqich – homilani antinatal muhofazalash kompleks choratadbirlarini amalga oshirish ayollar maslahatxonasi, tug‘ruqxona komplekslari va boshqa faoliyatiga kiradi. 3-bosqich – tug‘ishni bekamu-ko‘st olib borish uchun homilani institutranatal muxrfazalash – bu tug‘ruqxonalar zimmasiga yuklatilgan. 4-bosqich – yangi tug‘ilgan chaqaloq sog‘lig‘ini himoya etish, uni emizish, umumiy holati, fiziologik rivojlanishini nazorat qilish va boshqa tug‘ruqxonalarning chaqalokdar bo‘limida ko‘zdan kechirib boriladi. 5-bosqich – maktabgacha yoshdagi bolalar sog‘lig‘ini muhofaza qilish. 6-bosqich – maktab yoshidagi bolalar sog‘lig‘i himoya qilish.

Bularning hammasi [O‘zbekiston Respublikasi](#) da yo‘lga qo‘yilgan yagona Onalar va bolalar muhofazasiga tizimida bosqichma-bosqich amalga oshiriladi. Respublikamizda faoliyat ko‘rsatayotgan Akusherlik va ginekologiya instituti, Pediatriya ilmiy tadqiqot instituti, „Ona va bola“ kasalxonasi va markazlari, shuningdek, shu sohaga oid qator davolash-profilaktika muassasalarida Onalar va bolalar muhofazasiga bo‘yicha ilmiy izlanishlar olib boriladi.

Hech shubhasiz, davlatimizning ayollar o‘rtasida kasalliklar profilaktikasi bo‘yicha tizimli va davomli tadbirlari o‘z natijasini beradi. Onalar va bolalar muhofazasi - onalar va bolalar salomatligini saqlash va mustahkamlash, sog‘lom, jismonan va aqlan barkamol bolalarni tarbiyalashga qaratilgan davlat va ijtimoiy-tibbiy tadbirlar tizimi. O‘zbekiston Respublikasida bu tizim ayollar, homiladorlar va emizikli onalar mehnatini muhofaza qilish qonunchiligi, onalar va bolalarni ijtimoiy-huquqiy himoya qilish, shuningdek, akusherlik-ginekologiya va pediatriya yordamini ko‘rsatadigan maxsus davolash profilaktika muassasalari tarmoqlarini yaratishga asoslangan.

Mamlakatimizda bolalar va o‘smirlarning reproduktiv salomatligini muhofaza qilish – bu davlat siyosati darajasida eng ko‘p e‘tibor qaratilayotgan masalalardan biridir. Respublikamizda ona va bola salomatligini muhofaza qilish tizimi rivojlanib, har bir viloyat va yirik shaharlarda perinatal va skrining markazlari tashkil etilgan. Umuman olganda, sog‘lom farzandni voyaga yetkazish, aholi, xususan, bolalar va o‘smirlarning reproduktiv salomatligini mustahkamlash bo‘yicha qator amaliy ishlar olib borilmoqda. Qarindoshurug‘lar o‘rtasida nikoh, erta homiladorlik, alkogol, narkotik moddalarni iste‘mol qilish, chekish va uning homilaga ta‘siri, ekologiya va ijtimoiy holat reproduktiv salomatlikka salbiy ta‘sir ko‘rsatuvchi omillar sirasiga kiradi. Reproductiv salomatlik nafaqat ayolning, balki erkakning ham o‘zidan sog‘lom zurriyot qoldira olish davridagi salomatligidir. Ayniqsa, bu borada o‘smir yigit-qizlarning salomatligiga jiddiy e‘tibor qaratish zarur. Bunda asosiy e‘tibor oila farovonligini ta‘minlash, ularda ijobiy psixologik iqlimning hukm surishi, onalar va bolalar salomatligini saqlash, oilalarning tom ma‘noda ta‘sirini ko‘rsatadi. Ko‘rsatib o‘tilgan xavf omillari keyinchalik ularning

oilalarida irsiy kasalliklarga chalingan farzandlarning dunyoga kelishi, homilada fiziologik jarayonlarning normal kechishining buzilishida kuzatiladi. Reproduktiv salomatlikka kuchli tahdid soladigan omillardan biri irsiy kasalliklar sanaladi. Naslda irsiy kasalliklar yuzaga kelishining oldini olish maqsadida nikohlanadigan yoshlar tibbiygenetik konsultatsiyadan o'tishi qonun bilan belgilangan. Tug'ma kasalliklarni irsiy kasalliklardan farq etish zarur. Tug'ma kasalliklar homilaning rivojlanishidagi buzilishlar, masalan, onaning homiladorlik davrida og'ir infeksiya kasalliklariga chalinishi, chekish va alkogol ichimliklarini qabul qilinishi, oiladagi notinchlik, asab buzilishi, ichki va tashqi muhitning zararli omillari ta'sirida vujudga keladi, aksari hollarda nasldan naslga o'tmaydi.

So'nggi yillarda onalar va bolalarning sifatli tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, ularga ixtisoslashgan va yuqori texnologik tibbiy yordam ko'rsatish, reproduktiv salomatlikni saqlash, go'daklar va bolalar o'limining oldini olishga qaratilgan qator qonunlar, Prezident farmon va qarorlari qabul qilindi. Aholini profilaktik ko'rik, tizimli patronaj bilan qamrab olish va reproduktiv salomatligini mustahkamlash yuzasidan ko'rilgan choralar o'z natijasini bermoqda. Shuningdek, ginekologik kasalliklarni zamonaviy xalqaro talablarga mos tashxislash, davolash va reabilitatsiya usullari amaliyotga keng tatbiq etilmoqda. Onalik va bolalikni muhofaza qilishga yo'naltirilgan markazlardagi malakali mutaxassislarining joylarga chiqib homiladorlar, reproduktiv yoshdagi ayollarni tibbiy ko'rikdan o'tkazishi, mahorat darslari va o'quv-seminarlari tashkil etishi yo'lga qo'yilgan.

O'zbekiston respublikasi Prezidentining 25.04.2022 yildagi "2022-2026 yillarda onalik va bolalikni muhofaza qilishni kuchaytirish to'g'risidagi qarori qabul qilindi. Qaror bilan 2022-2026 yillarda onalik va bolalikni muhofaza qilishni kuchaytirish bo'yicha chora-tadbirlar rejasi tasdiqlandi.

Hujjatga ko'ra, quyidagilar tashkil etildi:

- Bolalar ko'p tarmoqli tibbiyot markazi binosini yangidan qurish orqali Nukus shahrida "Bolalar tibbiyot klasteri";

- Yangidan tashkil etilayotgan 46 ta tumanlararo perinatal markazlarda chaqaloqlar reanimatsiyasi bo‘limi;
- Tuman (shahar) tibbiyot birlashmalarida amaldagi shtat birliklari doirasida bolalar anesteziologiya-reanimatsiya bo‘limlari hamda kecha-yu kunduz shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatuvchi pediatriya postlari;
- Respublika ixtisoslashtirilgan pediatriya ilmiy-amaliy tibbiyot markazida bolalarda irsiygenetik, shu jumladan, orfan kasalliklarga barvaqt tashxis qo‘yish bo‘yicha Referens laboratoriya yo‘lga qo‘yildi.

2022 yil 1 maydan boshlab Bolalar gematologiyasi, onkologiyasi va klinik immunologiyasi markazida davolanayotgan bemor bolalarga qarovchi shaxslar (otana va boshqalar) uchun bepul ovqatlanish joriy qilindi. Keyingi yetti yillikda mamlakatimizda sog‘liqni saqlash sohasida ulkan islohotlar olib borilyapti. Shu yilning 8 sentyabrda davlatimiz rahbari tomonidan qabul qilingan “Onalar va bolalar salomatligini muhofaza qilish, aholining reproduktiv salomatligini mustahkamlash choratadbirlari to‘g‘risida”gi qarori amalga oshirilayotgan islohotlarni yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi. Qarorga ko‘ra, 2023 yil 1 oktyabrdan Respublika ixtisoslashtirilgan ona va bola salomatligi ilmiy-amaliy tibbiyot markazi hamda uning 14 hududiy filiali tashkil etiladi. Birlamchi tibbiyotsanitariya yordami muassasalarida “tibbiyot brigadalari” o‘zlariga biriktirilgan hududlarda homilador ayollarni aniqlaydi, ularni hisobga olish va davriy tibbiy ko‘rikdan o‘tishini tashkil etadi, homilador ayollar holatini doimiy monitoring qilib boradi, tug‘uruqdan keyingi davrda ona va bolaning davriy patronajini olib boradi. Shuningdek, Markazning hududiy filiallari xavf omillari aniqlangan ayollarni tibbiy tekshiruvdan o‘tkazadi, ularni davolaydi, irsiy kasalliklar aniqlangan bolalarni maxsus dori vositalari va oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta‘minlaydi. Respublika perinatal markazi esa erta tug‘uruq xavfi bo‘lgan homiladorlarga, shuningdek, muddati yetmasdan (22-28 haftalik) tug‘ilgan chaqaloqlarga barcha turdagi tibbiy xizmatlar ko‘rsatadi. Homilador ayollar va yangi tug‘ilgan bolalar skriningi bo‘yicha ixtisoslashtirilgan hamda yuqori texnologik diagnostika va davolash amaliyotlarini joriy etadi. Akusherlik-ginekologiya, tibbiy -genetik maslahat, sog‘lom oilani

rejalashtirish, molekulyar-genetik tekshiruv, plastik va estetik ginekologiya, yordamchi reproduktiv texnologiyalar xizmatlarini tashkil etadi.

Qaror bilan shuningdek, Onalar va bolalar hamda aholi reproduktiv salomatligini muhofaza qilish xizmatini yanada rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi tasdiqlandi. Dasturga ko'ra, homilador ayollar uy varaqasini raqamlashtirish va amaliyotga joriy etish nazarda tutilgan. Insonning eng katta boyligi bu albatta, uning sog'ligidir. Shu bois, keyingi yillarda yurtimizda aholining salomatligini yaxshilash va mustahkamlash borasida katta ishlar qilinmoqda. Ayniqsa, xotin-qizlar sog'ligiga qayg'urish davlatimiz siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Mamlakatimizda bu borada qator vazifalar va chora-tadbirlar belgilanib, yildan-yilga ayollarga tibbiy xizmat ko'rsatish sifati yaxshilanmoqda, ajratiladigan mablag'lar ham sezilarli oshirilmoqda. Yurtimizda onalar va bolalar salomatligiga davlat siyosati darajasida katta e'tibor qaratib kelinmoqda. Zero, mustahkam sog'liqqa ega avlod istiqbolimizning metin poydevori, davlat va jamiyat ravnaqining tayanchi sanaladi. Homiladorlik davrida turli o'tkir yuqumli kasalliklarni boshdan kechirish, endokrin va surunkali xastaliklar, bo'lajak onalarning noto'g'ri ovqatlanishi, ayollar organizmida yod, foliy kislotasi, tuz tanqisligi, ekologik omillar, jumladan, ayrim dori preparatlarini qabul qilish buning asosiy sabablaridir.

Bugungi kunda skrining tizimi barcha viloyatlardagi hududiy, Qorapog'iston Respublikasi va Toshkent shahridagi Respublika skrining markazidan iborat bo'lib, ular homilador ayollar va chaqaloqlar skrining tekshiruvlaridan o'tkazmoqda. Ushbu bo'limlar faoliyati oilada bolalarning tug'ma va irsiy xastaliklar bilan tug'ilishining oldini olishga qaratilgan. Genetik, nevropatolog, endokrinolog, ginekolog shifokorlarning maslahatlari, shuningdek, bemorni maxsus usullar yordamida tekshirish irsiy kasallikka tashxis qo'yish va kasallik alomatlariga qarab davolash, oilada irsiy kasallik bilan bola dunyoga kelishining oldini olish imkonini beradi. Bundan tashqari, Respublika «Ona va bola skrining» markazida faoliyat ko'rsatayotgan genetika laboratoriyasida yangi tug'ilgan chaqaloqlar tug'ma gipotireoz va fenilketonuriya kasalligi bo'yicha hamda

boshqa xromosoma sindromlarini aniqlash uchun tekshiruvlar o'tkazilib tashxis qo'yiladi. Ayollar salomatligi jamiyat boyligi hisoblanar ekan, demak tug'ilgan kunidan boshlab qizlarning sog'ligini saqlash va mustahkamlash yo'lida global va mahalliy miqyosda doimiy ko'mak va imkoniyatlar berilishi tabiiydir.

Hech shubhasiz, davlatimizning ayollar o'rtasida kasalliklar profilaktikasi bo'yicha tizimli va davomli tadbirlari o'z natijasini beradi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 25 apreldagi "2022-2026 yillarda onalik va bolalikni muhofaza qilishni kuchaytirish" to'g'risidagi Qarori.
2. A.G'afurov, A.Abdukaimov, J.Tolipova, O.Ishankulov, M.Umaraliyeva, I.Abduraxmovaning Biologiya kitobi.
3. M O'zME . Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil 8. Ota- onaning majburiyatlari manba: <https://advice.uz> 9. Ona va bola skriningi 195-son 23.04.2004 manba :<https://lex.uz>.
- 4.UNICEF-har bir bola uchun. Inklyuziv ta'lim manba: <https://www.unicef.org>
5. Vaxidova Reproduktiv salomatlik-bu nima manba: <https://xadicha.uz>

REFERENCES

1. Decision of the President of the Republic of Uzbekistan dated April 25, 2022 on "Strengthening maternity and childhood protection in 2022-2026".
2. Book of Biology by A. Gafurov, A. Abdukaimov, J. Tolipova, O. Ishankulov, M. Umaraliyeva, I. Abdurakhmova.
3. M OZME. The first volume. Tashkent, 2000 8. Obligations of parents source: <https://advice.uz> 9. Mother and child screening No. 195 23.04.2004 source: <https://lex.uz>.
4. UNICEF-for every child. Inclusive Education Source: <https://www.unicef.org>
5. Vahidova What is reproductive health source: <https://khadicha.uz>